

memorii | jurnale

H.C. Andersen (1805–1875), scriitor danez, autor de nuvele, romane, poeme, piese de teatru, memorii de călătorie (care toată viața a refuzat să semneze cu prenumele întreg, Hans Christian, folosindu-și doar inițialele), este celebru mai ales pentru basmele sale, traduse în peste o sută de limbi. Dar Andersen a fost și un călător pasionat, cu spirit de aventură, care nu s-a oprit la Italia (obișnuita călătorie a epocii romantice), ci a trecut mai departe spre sud, notându-și cu empatie și umor sec danez impresiile din locuri până atunci prea puțin cunoscute europenilor. A scris astfel mai multe volume, îmbinând descrierea cu documentarul, pasaje filozofice, poezii, legende și ficțiune pură, într-un amestec foarte personal (ilustrat uneori prin propriile schițe și desene sugestive). Pe lângă memoriile de călătorie în munții Harz (1831), Suedia (1851), Spania (1863) și Portugalia (1866) și autobiografiile sale, referitoare și la călătorii, volumul de față (*En Digters Bazar / Bazarul unui poet*, 1842 – publicat acum de Humanitas în ediție integrală) este cel mai cunoscut, fiind considerat o capodoperă a expresivității, pitorescului și detaliului poetic.

Grete Tartler a publicat cărți de poezie și eseuri, dar și studii privind interferențele european–orientale și traduceri din mai multe limbi, inclusiv din daneză (Peter Høeg). Premii de excelență, între care, pentru traducere, premiul de stat al Greciei (în colaborare) și, pentru poezie, premiul Academiei Române.

Ana-Stanca Tabarasi-Hoffmann este lector la universitatea Johannes Gutenberg din Mainz, cercetător asociat la Institutul de Istorie a Religiiilor – Academia Română, autoare a unor cărți despre iluminism și romantism publicate în România și Germania, editor al seriei *Nature, Science and the Arts* la editura Peter Lang; din daneză a tradus S. Kierkegaard, *Opere*, I–IV, la Humanitas.

H.C. Andersen
BAZARUL UNUI POET

Memorii
de
călătorie
în Germania, Italia, Grecia, Orient
și țările dunărene
1840-1841

Ediție integrală

Traducere din daneză și note
de Grete Tartler și Ana-Stanca Tabarasi-Hoffmann

Prefață de Grete Tartler

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Mona Antohi
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Alina Dincă
DTP: Dragoș Dumitrescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Livco Design

H.C. Andersen
En Digters Bazar

© HUMANITAS, 2021, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Andersen, Hans Christian
Bazarul unui poet: Memorii de călătorie în Germania, Italia, Grecia,
Orient și țările dunărene: 1840–1841 / H.C. Andersen; trad. din daneză
și note de Grete Tartler și Ana-Stanca Tabarasi-Hoffmann;
pref. de Grete Tartler. – Ed. integrală. – București: Humanitas, 2021
ISBN 978-973-50-7133-2
I. Tartler, Grete (trad.; pref.)
II. Tabarasi-Hoffmann, Ana-Stanca (trad.)
821.113.4

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>	9
<i>Un romantic pornind către Orient</i>	
Prefață de Grete Tartler	11

Bazarul unui poet

GERMANIA

I. Dansatorii spanioli	31
II. Breitenburg	33
III. Amintire de pe vaporul <i>Stor</i>	37
IV. Liszt	38
V. Fecioara din Orléans (Schiță).	41
VI. Trenul.	43
VII. Mormântul lui Gellert.	47
VIII. Nürnberg	48
IX. Împlinirea unei dorințe.	55
X. München	56
XI. Tirol	66

ITALIA

I. Intrarea în Italia. Tablouri de călătorie.	75
II. O noapte în Apenini	81
III. Porcul de metal. O povestire	84
IV. Călătorie cu <i>vetturino</i>	95
V. Sosirea la Roma.	112
VI. Familia Borghese	115
VII. Bisericile Romei	118
VIII. Palate ale zânelor în realitate	122
IX. Seara de Crăciun la Roma	128
X. Trei băieți romani	130
XI. Obiceiuri religioase	132
XII. Cascadele de la Tivoli	138
XIII. Cizmele mele (O povestire adevărată).	141
XIV. Cetatea imperială	145

XV. Sfântul Knud	147
XVI. La Colosseum	150
XVII. Carnavalul	151
XVIII. Pegas și caii de olac	156
XIX. A murit Malibran-García!	161
XX. Privești de la fereastra mea	163
XXI. Un <i>corricolo</i> napolitan	166
XXII. Plecarea din Italia	168
1. O privire asupra mea însumi	168
2. <i>Leonidas</i>	169
XXIII. Călătoria cu vaporul	172
XXIV. Sicilia (Panorama coastei)	174
XXV. Malta	178

GRECIA

I. Câteva zile pe Mediterana	189
II. Privești către Moreea de Sud și Ciclade	194
III. Golful Pireu	201
IV. Sosirea la Atena	202
V. Akropolis	209
VI. O zi ploioasă la Atena	213
VII. Rapsozii	216
VIII. Dafne	221
IX. Sărbătoarea libertății	224
X. Leul de marmură	229
XI. Sărbătoarea Paștelui în Grecia	231
XII. Curtea din Atena	233
XIII. Prokesch-Osten	237
XIV. O scurtă călătorie	241
XV. Frăția de cruce (O nuvelă)	243
XVI. Plecarea din Grecia	252

ORIENTUL

I. Furtună în arhipelag	259
II. Smyrna	261
III. O roză la mormântul lui Homer	263
IV. O mică pasăre a vestit despre-acestea	265
V. Dardanele și Marea Marmara	266
VI. Sosirea la Constantinopol și Pera	272
VII. Bazarurile	276
VIII. O preumblare prin Constantinopol	279
IX. Dansul dervișilor	285
X. Schiță turcească	291
XI. Cimitirul de lângă Scutari	293

XII. Sărbătoarea nașterii lui Mohamed	295
XIII. Vizită și rămas-bun	302
XIV. Bosforul	307
XV. Marea Neagră	315
XVI. Drum de stepă între Marea Neagră și Dunăre	318

CĂLĂTORIE PE DUNĂRE

I. De la Cernavodă la Rusciuc	329
II. Navigăm!	335
III. Călătorie zbuciumată	337
IV. Driadele Serbiei	342
V. Pașa din Orșova	348
VI. Carantina	350
VII. Azi e duminică	356
VIII. Pe Dunăre în sus, de la Orșova la Drencova	358
IX. De la Drencova la Semlin	365
X. De la Semlin la Mohács	372
XI. Porcarii	376
XII. Oaspeți la târg	378
XIII. Pesta și Buda	380
XIV. Dunărea de la Pesta la Viena	384

ÎNTOARCEREA ACASĂ

I. Teatrele Vienei	393
II. Siluete	397
III. Calfa (Schită din Boemia)	399
IV. O criptă	400
V. Zbor către Nord	401

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Volumul a fost tradus după ediția princeps daneză: H.C. Andersen, *En Digters Bazar*, Forlagt af Universitets-Boghandler C.A. Reitzel, Kjøbenhavn, 1842, și apare pentru prima oară integral în limba română.

Partea a doua a *Bazarului unui poet*, cuprinzând călătoria lui H.C. Andersen în Grecia, Orient și de-a lungul țărilor dunărene, a mai fost publicată la Editura Univers (traducere, prefață și note de Grete Tartler), în anul 2000.

Ediția prezentă cuprinde, în plus față de volumul din anul 2000, călătoria scriitorului danez prin Germania și Italia; capitolele din partea a doua, deja publicate, au fost revăzute. Subtitlul, care explicitează pe copertă materia volumului, este adăugat în redacție.

Notele explicative se referă la numele și evenimentele istorice mai puțin cunoscute, lăsându-le la o parte pe cele care fac parte din cultura generală a cititorului român (de exemplu, numele de împărați romani sau personalități precum Goethe, Liszt etc.).

Expresiile în italiană, latină, greacă, germană, suedeză etc. au fost menținute în aceste limbi și explicate în note. Acolo unde a fost cazul, citatele în germană și în arabă au fost corectate tacit; la fel și numele.

Numele localităților daneze au fost transcrise în grafia daneză modernă. Numele diferitelor localități europene sunt redată în grafia modernă, dacă nu e vorba de anumite denumiri cu o rezonanță culturală specială, cazuri în care a fost păstrată grafia lui Andersen (clasicizantă). De exemplu, am păstrat numele munților Hymmetos (și nu Ymmitou), Lykabetos (și nu Lykavitos) în varianta clasicizantă, deoarece acestea sunt cunoscute astfel și din poeme de Byron sau alți autori romantici de diferite naționalități, contemporani cu autorul *Bazarului*. La fel, am preferat forme mai aproape de greacă la unele monumente antice, cum ar fi Akropolis în loc de Acropole, sau Parthenon în loc de Partenon. Pasajele în greacă au fost păstrate așa cum le-a scris Andersen, întrucât ilustrează modul în care știința sa (imperfectă) de greacă veche se amestecă în transcrierea unor expresii auzite, fiind astfel tot o mărturie a grecofiliei antichizante. Însă e vorba deseori de confuzii și chiar greșeli în privința accentelor, a formării pluralului, a separării cuvintelor etc. Am

corectat tacit doar atunci când era vorba de greșeli vizibile de tipar (cifre în loc de litere).

Pentru localitățile românești și bulgare, care erau pe atunci parte a Imperiului Otoman, am folosit denumirile actuale, acestea fiind mai familiare cititorilor români (cu excepția unor localități care azi nu mai sunt cunoscute). Însă în ceea ce privește denumirile de localități de pe teritoriul – pe atunci – austro-ungar au fost păstrate denumirile germane date de Andersen, iar în note a fost menționat, unde a fost cazul, numele actual al localității.

Notele redactate de autor, H.C. Andersen, sunt numerotate cu cifre arabe, iar notele traducătoarelor – cu cifre romane.

Andersen notează câteodată din amintire și în grabă unele nume, date, expresii, citate în limbi străine; în cele mai multe cazuri, acestea au fost corectate tacit. Am păstrat însă unele particularități în privința numelor (precum Giacomo Rossini în loc de Gioachino Rossini) sau a unor expresii redade de Andersen, care ar putea fi dialectale (cum sunt *Viva la gioja* sau *Viva Giesu sanguine, Maladetta* etc.).

Un caz special l-a constituit folosirea liniei medii de către Andersen, într-un mod neobișnuit pentru cititorul român. E vorba de marcarea unei pauze care să dea cititorului răgazul de a se concentra la cele ce urmează, și totodată un semnal că partea de după întrerupere se află în contrast (adesea surprinzător, ironic sau tragic) cu prima parte a frazei. Am păstrat în aceste situații liniuța medie, eliminând-o însă în alte cazuri, când ea apărea, conform uzanțelor epocii, după încheierea unei fraze, având funcția semnalării unui nou paragraf.

Pentru verificarea și rectificarea unor inexactități din original am consultat: H.C. Andersen, *Romaner og Rejseskildringer*, vol. VI, Gyldendal, København, 1944, prefațată de Knud Bøgh; ediția engleză *A Poet's Bazaar: A Journey to Greece, Turkey and Up the Danube*, Michael Kesend Publishing, New York, 1988, cu prefață de Grace Thornton; ediția italiană *Il bazar di un poeta*, a cura di Bruno Berni, ed. Giunti, Firenze – Milano, 2005; alte referiri bibliografice privind opera anderseniană și scrierile de călătorie din epocă sunt menționate în note.

Traducătoarele

Prefață

UN ROMANTIC PORNIND CĂTRE ORIENT

H.C. Andersen ne e cunoscut tuturor din poveștile copilăriei – însă cine și-ar fi închipuit că în fantastul scriitor se ascunde un temperament de reporter, un jurnalist atent la tot ce e nou în epocă – fotografie, tren, vapor cu aburi, telegraf, electromagnetism –, care visează că Europa va putea fi văzută în doar câteva zile cu o mașină de zbor, sau că Liszt, concertând în Germania, va putea fi ascultat de la Copenhaga?

Călătoria celebrului autor prin Europa, începută la 31 octombrie 1840 și încheiată la 22 iulie 1841 (nouă luni – perioadă simbolică pentru nașterea unui „nou Andersen“), n-a fost numai efectul suferinței din dragoste¹ sau al insuccesului cu piesa *Fata maurului* la Teatrul Regal² – insucces amplificat de ironiile criticului Johan Ludvig Heiberg³. Andersen mai avusese

1. Fiica lui Jonas Collin, directorul Teatrului Regal, Louise Collin, de care se spune că Andersen ar fi fost în taină îndrăgostit, urma să se mărite. H.C. Andersen (1805–1875), fiul unui cizmar neînstărit, plecase la paisprezece ani la Copenhaga, încercând să fie actor și cântăreț. Cu sprijinul directorului de teatru Jonas Collin, a frecventat între 1822 și 1828 o școală latinească la Slagelse și Helsingør, iar apoi a studiat la Universitatea din Copenhaga.

2. Din 1748, clădirea din Kongens Nytorv a devenit Teatrul Regal, după o perioadă de stagnare a teatrului (Frederik IV avea scrupule religioase, Christian VI a interzis chiar, formal, teatrul, ceea ce a durat până la moartea sa, în 1746). În 1770 teatrul a primit definitiv denumirea de „Teatrul Regal Danez“, finanțat direct de la casieria șambelanului. Interezul crescut pentru tematica națională a dus la încurajarea scrierilor autohtone, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea fiind prin excelență consacrată literaturii dramatice daneze.

3. Johan Ludvig Heiberg (1791–1860), critic dramatic, director al Teatrului Regal, a fost și dramaturg, ba chiar poet, cunoscut îndeosebi

asemenea supărări, pretext s-o pornească la drum, în 1831, când fusese criticat pentru un volum de versuri și când o altă fată admirată de el, Riborg Voigt, se măritase. Scrisoarea de adio trimisă de Riborg, sora colegului de studii Christian Voigt, a păstrat-o toată viața (fiind găsită abia după moartea sa). După căsătoria acesteia a făcut mai multe călătorii, inclusiv în Italia, unde s-a născut, sub influență italiană, povestea *Micii sirene*. Alt rod al acestei prime călătorii a fost volumul de amintiri *Skyggebilleder* („Siluete“ sau „Imagini-Umbre“), după modelul „tablourilor de călătorie“ (*Reisebilder*) ale romanticului german Heinrich Heine (1797–1856), cu care Andersen era prieten.

De data aceasta era mai mult decât o dorință de a uita ne-zaturile. Dorul de călătorie, nevoia de aventură, pe care orice insular danez le are în sânge, au transformat sejurul obligatoriu în Italia, la modă pe atunci, într-o călătorie mai amplă, continuată pe malurile Dunării, în Grecia și Turcia. Scriitorii romantici – între care îl putem număra pe autorul acestor pagini – erau fascinați de exotic, de contrastul Orient–Occident, de căutarea alterității pe meleagurile poveștilor – și în acest context putem citi *Bazarul unui poet* ca pe o perpetuă intersecție a culturii romano-germanice, respectiv habsburgice, cu aceea a Imperiului Otoman.

Călătoria în Italia, petrecându-se a doua oară în cazul lui Andersen, are, de această dată, un substrat antichizant, menit să sublinieze rolul Imperiului Roman ca fundal comun pentru cele două lumi.

În 1840 Andersen era deja, la cei 34 de ani ai săi, un scriitor cunoscut. Cărțile și piesele sale de teatru deveniseră foarte căutate – chiar dacă mai degrabă în Europa decât acasă. Regele Christian VIII îl aprecia și i-a pus la îndemână 600 de taleri, dintr-un fond special, pentru a împlini această călătorie. *Bazarul unui poet* – memorii publicate la 30 aprilie 1842, pre-

prin piesele sale *Păcăliții de aprilie* (1826), *Dealul ielelor* (1828) și prin volumul *Poezii noi* (1841). Soția sa, o actriță vedetă a Teatrului Regal, a refuzat să joace rolul principal în *Fata maurului*, provocând eșecul piesei.

lucrând momentele esențiale din jurnalul foarte amănunțit¹ – se împarte în două volume, reflectând astfel cezura între cele două lumi.

Primul volum are un fundal european apusean – Germania, Italia –, fiind consacrat mai ales descoperirilor epocii; putem recunoaște aici motive comune multor romantici. De exemplu, aici apare prima călătorie a lui Andersen cu trenul, la 10 noiembrie 1840, între Leipzig și Dresda, stârnindu-i autorului pornit către Orient un entuziasm demn de basmele celor *1001 de nopți* (citite și în lumea daneză, încă de la publicarea traducerilor lui Antoine Galland, la începutul secolului al XVIII-lea). Trenul și vaporul cu aburi provocaseră mari controverse în epocă; pentru Andersen, noile mijloace de locomoție sunt realizări de-a dreptul magice. După ce descrie calea ferată în amănunt și își declară speranța că se poate face înțeleș, fiindcă nu toți cititorii văzuseră încă un tren, Andersen plasează pe loc vehiculul în lumea fantastică: „Nu voi tăgădui că aveam o senzație pe care aș putea s-o numesc febra trenului [...] jos în curte șinele se încrucișau ca niște fire vrăjite, și chiar că sunt linii vrăjite, trasate de ascuțimea minții omenești. Pe ele aveau să se ațină magicele vagoane; dacă ar fi ieșit din benzile vrăjite, vai de viața și mădularele noastre! Priveam aceste locomotive, vagoane, care netrase, coșuri de fum umblătoare, Dumnezeu știe ce mai erau! Se întretăiau ca într-o lume fermecată [...]. Ce măreață operă a spiritului e această descoperire! Te simți puternic ca un mag din vechime; legăm la vagon calul vrăjit și spațiul dispare; zburăm ca norii în furtună, ca pasărea călătoare; calul nostru năvăș nechează și fornăie, din nările sale ies aburi negri. Mai repede nu putea să zboare nici Mefisto cu Faust pe mantaua vrăjită!“ Tema e reluată și în volumul al doilea, când autorul călătorește cu un vapor modern: „Dar cel mai vrăjitoresc lucru – scânteia imensă, monstrul de flăcări care conducea

1. Despre nici un alt scriitor nu s-au păstrat atât de multe amănunte lăsate de propria mână – trei autobiografii, jurnale, almanahuri, mii de scrisori. Cf. Johan de Mylius, *H.C. Andersens liv, dag for dag*, Aschehoug, København, 1998.

vaporul împotriva curenților și a vântului. Din lăuntru vasului, unde se afla, își trimitea răsuflarea sub forma unui abur colorat, nor care se întindea peste mare. Așa ceva Medeea n-ar fi putut să creeze – născocirea vremurilor noastre e mai presus decât vrăjitoriile aceluia secol“. Totuși, oricât de entuziast și de robit poeziei sau basmelor, Andersen – danez tipic – nu își pierde spiritul critic, lăudând suprema privire asupra adevărului, rațiunea: „În imperiul poeziei nu domnesc doar simțirea și fanțezia, ele au o soră la fel de puternică, rațiunea, care vestește ce-i veșnic adevărat – iar în asta e măreție și poezie!“

Trenul cu aburi pentru transport de călători apăruse în Germania la 1837; de fapt, pe întreaga porțiune planificată (Leipzig–Dresda), în aprilie 1839, deci cu numai un an și jumătate înainte de călătoria lui Andersen.¹ În Danemarca noul mijloc de transport avea să fie introdus abia un deceniu mai târziu, nefiind de mirare că scriitorul simțise nevoia să descrie amănunțit – „sperând să se facă înțeles“ – această ciudățenie care schimba, prin viteză, datele călătoriei. Începea o nouă epocă, trenul devenise simbolul unei mari transformări în istoria lumii, și e de admirat că Andersen a ținut de la început partea modernității. În general, romanticii aveau o viziune potrivnică deplasării tehnicizate, considerând că admirarea naturii avea astfel de pierdut (după vechea tradiție care pune în legătură gânditul și scrisul cu mersul, structura unei creații depinzând de ritmul pasului). Educația protestantă îl oprea însă pe Andersen de la ignorarea realității, iar noua invenție era o realitate care făcea în mod vădit parte nu numai din prezent, ci și din viitor. Ca și prietenul său Heinrich Heine, scriitorul danez vedea mai ales avantajele pentru cei săraci, dar și foloasele pentru poeți (care

1. De la francezul Nicolas-Joseph Cugnot, care construisese în 1769 prima mașină cu aburi, la englezul George Stephenson, cu, în 1825, prima locomotivă cu aburi, trecuse mai bine de jumătate de secol – și mai aveau să treacă două decenii până când acest nou mijloc de transport să pătrundă în folosința cotidiană. Problematice legate de apariția trenului, industrializarea spațiului și timpului, estetica vitezei etc. aveau să stârnească în epocă numeroase dezbateri, Andersen fiind unul dintre primii scriitori preocupați de poetica drumului de fier.

BAZARUL UNUI POET

Hai să pornim la drum, chiar dacă doar în carte,
Prin șase săli bogat gătite cu imagini,
Din Copenhaga până-n Orient, departe,
E-ntins bazarul unde stai prin aste pagini.

GERMANIA

Prietenilor mei,
poetului Ludwig Tieck din Dresda
și compozitorului Mendelssohn-Bartholdy
din Leipzig

DANSATORII SPANIOLI

În vara anului 1840 sosiseră la Copenhaga niște dansatori spanioli care i-au atras pe toți copenhaghezii la vechiul teatru din Kongens Nytorv. Orașul întreg vorbea despre dansurile naționale spaniole și, datorită ziarelor, toată țara. Mă aflam atunci la baronul Stampe din Nysø, a cărui reședință devenise, prin găzduirea sculptorului Thorvaldsen¹ și a operelor create de acesta, un lăcaș deosebit în Danemarca.

De la Thorvaldsen am auzit primele lucruri, prin viu grai, despre dansatorii spanioli; era cucerit, entuziasmat cum nu l-am mai văzut:

— Ce dans! Ce poziții! Ce forme și frumusețe!

Ochii îi scăpărau, spunând:

— Să vezi tu însuși! Cu acest dans te afli în plin Sud!

Când, într-o dimineață, am intrat la el în atelier, am zărit un basorelief din lut, reprezentând un bacant și o bacantă:

— M-au inspirat dansatorii spanioli! Așa vor fi dansat și ei. La dansul lor minunat m-am gândit, lucrând asta!

Eram deci foarte dornic să-i văd pe acești copii ai Spaniei, mai cu seamă pe grațioasa Dolorés Serral – pe care acum copenhaghezii vor fi uitat-o, căci a trecut un an de când s-a aflat aici.

M-am dus deci la Copenhaga și am văzut – un dans care m-a făcut să uit toate decorurile pictate și luminile lămpilor – mă

¹ Bertel Thorvaldsen (1770–1844), cel mai cunoscut sculptor danez, un clasicizant inspirat de anii petrecuți în Italia. În Danemarca a fost găzduit mulți ani de mai sus pomenitul baron Hendrik Stampe (1794–1876). [Notele traducătoarelor, de aici încolo, sunt marcate cu cifre romane, iar ale autorului, cu cifre arabe – n. red.]

aflam împreună cu ei în valea Valenciei, priveam acei oameni frumoși pentru care fiecare mișcare era grație, fiecare otheadă, pasiune.

De când venisem, o văzusem pe Dolorés în fiecare seară, dar niciodată în afara scenei, niciodată fără să danseze.

Se făcuse sfârșit de octombrie, frig, ploaie și furtună, cum avem noi în draga noastră țară; dansatorii spanioli voiau să plece. Dolorés spuse, ca Preciosaⁱ:

— La Valencia!

Dar drumul din Copenhaga spre Valencia trecea prin Kiel. Trebuia să plece cu vaporul *Christian VIII*, pe vreme de toamnă nordică, rece și furtunoasă. Jumătate din oamenii de treabă care o însoțiseră o vreme cu bărcile, ca să-și ia rămas-bun, avură rău de mare în acea mică escapadă.

Era un dans nordic, de valuri! Dolorés s-a simțit îndată rău; frumosul ei corp tânjea după odihnă, dar numai odihnă nu era: val după val mătura puntea, vântul fluiera în greement, ba, de câteva ori, vaporul păru chiar că se oprește și cugetă dacă n-ar fi mai înțelept s-o ia îndărăt. Deși bine prinse, carafele de apă și farfuriile tremurau de spaimă și din instinct. Un vuiet, un vaier de-ai fi zis că se plânge fiecare scândură din vapor, iar Dolorés ofta atât de tare, că se auzea prin ele; piciorul ei fin și flexibil se sprijinea crispat în panoul subțire de scânduri; fruntea atinge peretele despărțitor — —.

Ciudată lume e un vapor! La dreapta, o scândură ne desparte de moartea în valuri, la stânga, altă scândură subțire poate deveni spada heruvimicăⁱⁱ, Dolorés ofta, oftam și eu! O noapte întregă am zăcut, oftând literalmente unul pentru celălalt; iar valurile dansau cum Dolorés nu știa s-o facă, vântul cânta cum eu nu eram în stare, și prin toate astea vaporul înainta în forță, până ce am fost înconjurați de golful de la Kiel și pasagerii au început să iasă unul câte unul pe punte.

ⁱ *Preciosa* (1821), melodramă de Carl Maria von Weber după piesa lui Pius Alexander Wolff.

ⁱⁱ Aici, referire la heruvimul cu sabie de foc care păzește intrarea în Paradis.

I-am povestit lui Dolorés ce impresie puternică lăsase asupra sculptorului cel mai de seamă al vremurilor noastre; i-am povestit de bacant și bacantă, ea a roșit surâzând; și cu adevărat mi se părea că dansăm împreună fandango pe câmpiile verzi, sub salcâmi înmiresmați. Mi-a întins mâna – dar era numai de rămas-bun; ea pleca la Valencia.

Peste ani, când va fi bătrână și nu va mai fi balerină, Dolorés își va dansa în minte locurile și orașele pe care le-a ferme-cat, își va aminti de orașul regal din înverzita insulă a Nordului, de marea străbătută-n furtună, de basorelieful unde mai plutește și acum, încă tânără și frumoasă – iar degetele îi vor lunea de pe rozariul prefirat pe balcon, privind în zare, peste munți. Cei care-i vor fi atunci în preajmă o vor întreba:

— Unde ești, Dolorés?

Iar ea va răspunde surâzând:

— Am fost puțin până pe mare, în Nord!

II

BREITENBURG

Ieșind printr-o latură a drumului de țară dintre Kiel și Hamburg, trăsura mea o tăie peste câmp; voiam să fac o vizită la Breitenburg. O mică pasăre îmi zbură în întâmpinare, ciripind parcă spre a-mi ura bun venit.

Pe șesul de la Lüneburg se ivesc an de an noi copaci, case și drumuri; în schimb, continuarea acestuia în sus, spre Iutlanda, printre turnurile ducale, arată în general la fel ca în secolul trecut. Câmpia daneză are caracter, poezie. Cerul înstelat se desfășoară aici uriaș, negurile zboară în furtună ca duhurile lui Ossian, singurătatea ne poartă spre cele mai sfinte gânduri. Ca niște fantome păduratice cresc grupuri de stejari chirciți, plini de mușchi până în vârfurile cele mai depărtate ale ramurilor. Un neam de origine egipteană, cu piele bronzată și ochii negri-cărbune, duce aici viață nomadă, frigând oaia

furată sub cerul liber, petrecând și nuntind în fața colibeii iute improvizate din crengi, în mijlocul singurătății câmpiei.

Trăsura mea se mișca încet prin adâncimile nisipurilor; cred că într-o asemenea călătorie ți se poate face rău ca pe mare. La drum, printre regiuni mereu părăginite, pustii; singurele case în această trecere sunt lungi case de țară, construite pe pământ, pe unde ies vălătuci de fum prin ușile deschise. Locuințele nu au coș, parcă n-ar avea cămin, parcă n-ar adăposti; parcă străinul, în hălăduirea sa prin câmpie, ar fi aprins un foc chiar în mijlocul odăii, să se încălzească puțin, înainte de a pleca iar, mai departe! Coșurile de pe casele țaranului și fumul vălurind deasupra lor fac ca locuințele să pară plăcute; un asemenea coș împodobește și dă viață aproape la fel ca straturile de flori din fața casei. Dar aici lipsa acestora se armoniza cu șesul și cu zilele reci de toamnă. Soarele se arăta totuși, dar nu trimitea raze calde, poate că nici măcar nu era soarele, ci doar veșmântul său strălucitor, pe care-l lăsa să lunece peste cer. N-am întâlnit nici măcar un suflet de om, nici măcar un păstor; totul părea că doarme sau zace înlănțuit de vrajă.

Abia după-amiază ni s-a deschis dinainte o priveliște bogată; un desiș al cărui frunziș maroniu îi dădea înfățișarea unui codru de aramă; avea ceva de basm, iar când din desiș a ieșit o turmă, privindu-ne cu ochi mari, mi-a răsărit în minte o întreagă poveste despre orașul vrăjit din pădurea de aramă.

Dincolo de desiș am trecut printr-un mare sat, care, deși nu ducea în țara basmelor, ne purta totuși în alt secol. Grajd, bucătărie, odaie de locuit păreau să fie un singur spațiu în aceste case. Prin drumul noroios ieșeau la iveală bolovani. Totul era destul de pitoresc, devenind tot mai mult astfel, fiindcă în mijlocul desișului sclipea în soarele de apus un castel cavaleresc cu turn și creneluri, iar între noi și acesta șerpuia un râu lat și adânc.

Puntea duduia sub copitele cailor; am trecut de desiș, prin grădină, spre curtea castelului, unde se vedeau, în spatele ferestrelor, luminile celor ce trebăluiau; totul părea bogat și îmbietor. În mijlocul curții, o veche și mare fântână, cu împrejmuirea lucrată artistic; de pe aceasta își luă zborul o mică pasăre – era

cu siguranță aceeași care-mi urase bun venit când intrasem în luncă; ajunsese înaintea mea, vestindu-mi sosirea. Stăpânul burgului, nobilul Rantzauⁱ, își conduse oaspetele într-un cămin binecuvântat: bucatele abureau, dopurile șampaniei pocneau! Da, era cu siguranță o vrajă: câmpia pustie, codrul de aramă, dincolo de el, un castel primitiv cu tablouri frumoase, pomi înmiresmați și flori pe lângă divanurile moi. Era o vrajă! Mi-am amintit de marea în furtună, de pustietatea străbătută și am simțit că totuși, în lumea aceasta, ne poate fi și bine.

Afară, pasărea ciripea; în timp ce priveam pe fereastră, o rază de lumină căzu întâmplător pe fântână, iar ciutura ei parcă se ridica și cobora de la sine. În ciutură se afla un mic spiriduș care dădea din cap, urându-ne bun venit. Sigur nu mă înșel, fiindcă moșul acestui spiriduș i-a dat odată unui Rantzau von Breitenburg, în desișul pe care îl străbătea pe lună plină, o cupă de aur.¹ Cupa mai este păstrată și astăzi în vechiul dulap lucrat în fier, în sala cavalerilor de deasupra capelei; am văzut-o cu ochii mei, ca și tablourile vechi de pe pereți, în care toți acei mândri cavaleri clipeau, mișcându-și ochii; și era ziua, în plin soare, că dacă ar fi fost noaptea pe lună ar fi ieșit cu siguranță din ramă, spre a închina un pahar în cinstea binevoitorului conte care domnește acum în vechiul Breitenburg.

Fericirea raiului n-are istorie, spune poetul; cel mai bun somn e fără vise, zic eu; iar la Breitenburg am dormit fără vise. În schimb, ziua, la lumina soarelui, toate vechile legende și amintiri îmi pătrunseră în gânduri ca niște vise, salutându-mă din bătrânele alei ale grădinii, stând și aprobând din cap pe

ⁱ Breitenburg era reședința nobilului Conrad zu Rantzau-Breitenburg (1773–1845), fost prim-ministru, care l-a sprijinit în 1838 pe Andersen să obțină o bursă pentru creație poetică.

1. În afară de cupă, familia a mai primit și o vârtelniță de aur. Legenda despre aceste daruri a fost pusă în versuri de Lobedanz în germană și de H.P. Holst în daneză. [Autorii la care se referă Andersen sunt Karl Theodor Lobedanz (1809–1889), secretarul particular al contelui Konrad Rantzau von Breitenburg, care a scris despre această legendă în volumul *Gedichte* din 1830, și dramaturgul danez Hans Peter Holst (1811–1893), în volumul *Gaverne* din 1840 – n. tr.]